

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Promptuarium allegoriarum sacrarum praecipua fidei
christianae capita illustrantium: indice quadruplici
instructum post editiones 5 revisum, iam septimo
recusum**

Botsack, Johann

Francofurti ad Moenum, 1678

Articvlvs II.

[urn:nbn:de:bsz:31-142795](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-142795)

discipuli ferre poterant, Exod. 34. v. 33. Matth. 17. v. 2. Hi sunt diversi legis & Evangelii effectus: Illa enim velamine indiget; rigidissimam enim justitiam Dei ostendit. Hoc non item; nam ostendit Christum, per quem gratia & veritas, Joh. 1. v. 17. quem revelata facie intuemur, 2. Cor. 3. v. ult.

LEX ET EVANGELIUM.

1013. *Pluvia temporanea & serotina à Domino promittitur, Deut. II. v. 14.*

1. *Temporanea* legem significare potest, quâ cordis ager post prædicationem velut perfunditur. Hæc matutina est & præcedit. Ita legis usus præcedit Evangelium, & matutinus esse debet, hoc est, jugiter tractari, inculcari, 2. Tim. 4. v. 2. Osæ 6. v. 4.

2. *Serotina autem pluvia*, quam frugum collectio requirit, evangelium adumbrat, quo corda, velut pluvia irrigari habent necessum, si frugifera debet esse pœnitentia. *Temporanea pluvia est in autumno*: sic legis usus est in autumno, hoc est, quando ager cordis primo scindendus est. *Serotina autem est in vere*, cum pœnitentiæ digni fructus debent efflorescere.

3. Psal. 32. v. 8. 9. *Consulam super te oculo meo.* Evangelium est oculus ille, quò Deus nos respicit. (nam & munificentia bonus oculus esse dicitur, Proverb. 22. vers. 9.) *Capistrum autem & frenum lex est*, qua equorum, hoc est, præfractorum, maxilla constringitur, os obturatur, Rom. 3. v. 19.

ARTICULUS II.

DE LEGE MORALI MAXIME.

LEX EST BACULUS.

1015. Esa. 9. v. 4. *Virgam humeri, & actoris nostri sceptrum, superavit Dominus.*

1. Vir,

1. *Virga est lex, instrumentum παιδαγωγίας Gal. 3. vers. 24.*

2. *Virga stultis competit, Prov. 10. v. 13. Ita lex spiritualibus stultis.*

3. *Hæc est virga humeri, quia legem cordi quadantenus inscriptam habentes, eam velut humeri gestamus, & tamen siti premimur spirituali; sicut evangelii principatus est super humeris Christi, Esa. 9. v. 6. Hanc legis virgam portans, pondere premitur, Ps. 38. v. 7. Sceptrum exactoris lex est, Moses exactor. Utrumque superavit Christus, rex pacis & justitiæ noster, à pædagogia legis nos liberando, Galat. 3. v. 25. & sceptrum justitiæ nobis donando, Psal. 45. v. 7. illud in gratiæ indicium inclinando, ut Esth. 5. v. 2.*

LEX EST CHIROGRAPHUM.

1016. 1. *Manu nostra scriptum, hoc est, lege naturæ insculptum & propriæ conscientiæ sigillo munitum, Rom. 2. v. 15.*

2. *Materia obligationis est vel obedientiæ plenæ vel pœnæ, Deut. 27. v. 26.*

3. *Hoc chirographum Dominus sustulit, sanguine suo expunxit, quoad maledictionem & rigorem, Gal. 3. v. 13. c. 5. v. 18. Sigillum illud conscientiæ revulsit, cum ipse præstitit obedientiam, ut cor nostrum nos non possit damnare, Rom. 8. v. 1. 1. Joh. 3. v. 20. signaculum Spiritus sancti reddens, Eph. 5. v. 30. 2. Tim. 2. v. 19. Obligationem plenam ipse perfecit, 2. Cor. 5. E medio sustulit hoc chirographum. Medium enim erat inter Deum & homines. Ergo mediator Dei & hominum factus est Christus, 1. Tim. 2. v. 5. hos dividebat chirographum, Esa. 59. v. 2. Christus conjunxit,*

xit, Ephes. 2. v. 14. quando sublatum chirographum
cruci affixit, Col. 2. v. 13.

LEX EST FONS ESECK.

1017. 1. *Nomine.* Eseck significat contentionem:
Ita lex operatur iram, accusationem cordis, intesti-
nam contentionem.

2. *Allusione.* Eseck est quasi Germanicum Essig:
Ita lex peccatoribus est acetum.

3. *Mystica significatione.* Ad fontem Eseck Philis-
tini injuria affecerunt Isaacum, Genes. 20. v. 20. Ita
per legis terrores immodicos sæpè pios injuriâ afficit
Satanas.

LEX IMPORTABILE

jugum.

1018. 1. *Aquas Mara bibere non poterant Israelitæ:*
Dominus verò Mofi lignum monstravit, quo dulcorate,
Exod. 15. v. 23, 25. Ita legis doctrina est aqua plena ma-
ledictionis & amara, quæ injecto ligno, quod est
Christus, dulcoranda, ut pædagogus saltem noster sit,
Rom. 10. v. 4.

2. *Galeam Saulis ponderosam nimis abjecit David,*
quâ tamen Saulus fretus, non ausus est cum Goliatho ma-
nus conferere, 1. Sam. 17. v. 39. Talis galea gravis lex fuit,
gravis quidè ob impletionis *impossibilitatem,* Rom. 8.
v. 3. *exactionis rigorem, damnationis terrorem.* Hanc
sibi aprarunt legis galeam omnes Veteris Testamenti
patres, sed portare non potuerunt, Act. 15. v. 10. ubi
cum Satana configendum fuit, abjicere habuerunt ne-
cessum, & cum Davide fundam fidei, lapide Christo
repletam, capeffere, 1. Pet. 2. v. 6.

LEGEM IMPORTABILE ONUS IMPONE-
bant discipulis in primitiva Ecclesia.

1019. *Mulier suum ipsius filium in somno oppressit,*
Hh 1. Reg.

1. Reg. 3. v. 19. *Mulier est illa Synagoga somno erroris oppressa, quæ proprios filios, legis importabile jugum imponendo, oppressit, Act. 15. v. 10. Matth. 23. v. 4.*

LEX EST PÆDAGOGUS.

1020. *Moses populum Israel in occursum saltem Deo educit, Exod. 19. v. 17. Ita lex in occursum Deo quidem ducit, sed ubi ad Dominum ventum fuit, nec vocem audire, nec fulgura sustinere potuerunt; interlocutore & mediatore ergo opus erat, Gal. 3. v. 20. Talis est legis functio, quæ quidem in occursum Domino nos educit instar pædagogi, Gal. 3. v. 44. sed vocem Domini sustinere non possumus, quando justitiæ suæ fulgur in nos vibrat, Deut. 27. v. ult. *Maledictus, qui non servat omne, quod in lege scriptum est.* Mediatore ergo opus est, qui solus Christus, 1. Tim. 2. v. 5.*

LEX FUIT PÆDAGOGUS,

Gal. 3. v. 24.

1021. 1. *Ob præscriptionem:* Sic lex præscribit nobis viam rationemque vivendi.

2. *Pœnarum interminationem:* Ita inobedientibus lex pœnas minatur, Deut. 27. v. ult.

3. *Servilem obstrictionem.* Puer enim pædago instar servi subjectus est: ita legi in Vet. Testamento serviliter erant subjecti Judæi, Gal. 4. v. 24.

4. *Deductionem.* Pædagogus enim semper ad virtutem ducit puerum: Ita lex pædagogus ad Christum futurum fuit, quem tot sacrificiis adumbravit. Pædagogi olim pueros in via semper comitabantur, ut perpetuos morum formatores: Ita lex semper Judæos observabat, mores formabat, ut suam ἀνομίαν advertentes ad Christum properarent; sicut pædagogus non ad seipsum, sed magistrum puerum ducit: Magister ille Christus est, unicus noster magister, Matth. 23. v. 10.

LEX

LEX EST SAGENA.

1022. *Conclusit Deus omnes sub peccatum*, Gal. 3. v. 22. Rom. 11. v. 32. Hoc fit lege. Lex ergò Dei sagena est; manus est Christus, quâ ex sagenâ capti & flammis inferni adscribendi eripimur.

LEX EST SACERDOS.

1023. *Relicto vulnerato*, Luc. 10. v. 31. Monstrat quidem vulnera, non sanat; reteggit, non tegit. Samaritano ergò opus erat, qui sanaret, ut verus animarum medicus, & veste innocentiae suae candidae menstruatam iniquitatis nostrae vestem operiret, Ezech. 16. v. 8.

LEX EST COLUMNA IGNIS.

1024. Quæ nos per desertum peccatorum ducit in amœnum Evangelii campum. Noctu columna nubis Israelitas ducebat, Exod. 13. v. 21. Nox V. T. designat, cujus tempore illa legis columna ignea duravit.

LEX NON PERPETUO

fitim sedat.

1025. *Uter impositus est Hagara*, Gen. 21. v. 14. *agua plenus, qui tandem in deserto defecit*, v. 15. Talis aqua lex est, quæ ad tempus duravit; sed tandem defecit nobis in deserto militantis ecclesiae oberrantibus: Ne igitur perpetuâ siti premeremur, alium Evangelii fontem nobis Deus commonstravit, ex quo qui bibit, non sitiet in æternum. Hic est Christus fons aquæ vivæ scaturientis in vitam æternam, Joh. 4. v. 14. Apoc. 7. v. 16.

LEX DEUM ABSCONDIT.

1026. Exod. 19. v. 16. *In densissima nube apparet Deus legem daturus*. Notatur legis indoles, quæ Deum caligine involvit, & à nobis abscondit, cum peccatum monstrat, Esa. 59. v. 2. quo à Deo abscondimur, & velut macerie distinguimur, Eph. 2. v. 14.

Hh 2

LEX

LEX MONSTRAT DEUM, AUT GRAM
tiam subtrahentem, aut iram
ostendentem.

1027. *Deus legem in monte Sinai ferens, eundem igni & fumo totum involvebat*, Exod. 19. v. 18. Ita lex nil nisi Deum fumo iræ suæ se obscurantem monstrat, (quæ aliàs similitudine fumi exprimitur, Psal. 8. v. 9.) aut flammam aut vindictam crepat, Deuter. 27. v. 26. Gal. 3. v. 10.

LEGIS PROPRIUM TERRERE.

1028. *Legem de medio caliginis Jehova promulgavit*, D. ut. 4. v. 11. Lex enim habet tenebras tristitiæ, cum impleri non potest. His involvitur peccator, nisi ad lucem Christi accedat.

LEGIS EFFECTUS PERCUTERE
animas.

1029. *Petram Moses baculo percussit, ut aquam profunderet*, Num. 20. v. 11. Ita cor nostrum, quod est petra, lege percuitur primo, ut aquam lachrymarum poenitentialium profundat.

LEX AUT OPERA AUT FLAGRA
postulat.

1030. *Exod. 5. v. 14. Praefecti Pharaonis flagellabant Israelitas, non facientes opera, sicut prius.* Talis praefectus lex est, quæ, cum adhuc sub lege custodiremur, Gal. 3. v. 23. opera sicut prius, hoc est, *perfectam obedientiam*, quæ in statu integritatis possibilis fuisset, à nobis exigit: eam autem ubi præstare non possumus, flagella maledictionis nobis intentat, Deuter. 27. v. ult. *Christus vero flagellatus pro nobis, abstulit flagellum, nosque è legis ergastulo in libertatem filiorum Dei asseruit*, Joh. 8. v. 36. Rom. 8. v. 2. 2. Tim. 1. v. 9. Hebr. 2. v. 15.

LEY

LEX AD TEMPUS.

1031. *Magnus erat Moses in Ægypto & deserto, sed in terra promissa magnus fuit Josua*: Ita legis majestas ad tempus durare debuit in deserto Vet. Testamenti. Evangelii claritas Novo Testamento reservabatur; quod suo ipsius sanguine Salvator noster Josua verus sanxit, Matth. 26. v. 28. Hoc Evangelium est; similis terræ promissæ, fluenti lacte & melle.

LEX ABROGATA.

1032. *Claritas & gloria vultus Mosaici evacuata est*, 2. Cor. 2. v. 11. Lex enim sublata est, veniente Christo legis sine, Rom. 10. v. 4. majorem claritatem exhibente, à qua non abhorremus, sicut Isiaclitz à claritate Mosis.

LEX OBSCURA, PER NEBULAM
adumbrata.

1033. Exod. 24. v. 18. *Moses ingrediens medium nebula, cum Domino 40. diebus commoratus est*. Hoc ipso Vet. Testam. conditio sub lege depingitur, quando N. Testam. bona nebulis & umbris tegebantur, Hebr. 10. v. 1. Col. 2. v. 17. ipso interim sole delitescente gratiæ & veritatis, hoc est gratiosæ, radios, Joh. 5. v. 17.

LEGIS INEFFICACIA.

1034. *Petrus cum sociis per noctem totam laboravit, nihil verò cepit. At Christi jussu rete ad dextram jecit, conclusitq; piscium multitudinem maximam*, Luc. 5. v. 4. 5. 6. Legis imago est, qua Veteris Testamenti nocte ministri in cassum laborarunt; lex enim justitiam adferre non potuit nec vitam, Gal. 3. v. 21. nec conscientiam sibi ferventium purgare, Heb. 9. v. 9. c. 10. v. 1. *Christus ergo verum Evangelii rete projici jussit, quo homines capiuntur.*

Hh 3

LEX

LEX IMPERFECTA, MINISTRI

V. Testam. imperfecti ministri.

1035. 1. Reg. 8. v. 11. *Sacerdotes ministrare non poterant ob nebulam, qua templum impleverat.* Hoc ipso legis imperfectio significatur, quam cum implere non possent, stare coram Domino non poterant. Lex enim homini impossibilis, Rom. 8. v. 3.

LEGIS IMPOTENTIA.

1036. *Os fontis clausum erat, munitumq; ingenti saxo,* Gen. 29. v. 8. *quod Iacobus devolvit, & oves Rachelis potavit.* Fons divinam gratiam designare potest, quæ in Vet. Testam. ingenti legis saxo & onere velut munita fuit, Act. 15. v. 10. Hoc saxum legis Christus devolvit, saxum sepulchri clausi penetrans, ut oves pascuæ suæ ex fluente divinæ gratiæ largissimè biberent, Joh. 1. v. 17. Rom. 8. v. 3. Gal. 4. v. 5. Esa. 55. v. 1.

LEX NON POTUIT

vivificare.

1037. *Baculus Elisæ impositus puero, eundem vivificare non potuit,* 2. Reg. 4. v. 31. Nos omnes mortui eramus. Eph. 2. v. 5. in peccatis. Baculus Moïsis non potuit nos vivificare, Gal. 3. v. 21. quin potiùs morti nos tradere: est enim ministerium mortis, 2. Cor. 3. v. 7.

LEGIS USUS.

1038. *E regione montis Sinai castra locabant Israelita,* Exod. 19. v. 2. Ita Sinai legem figurat, quam è regione contemplamur, non directè, quia salvare nos non potest, Gal. 3. v. 21.

LEGE VELUT VINCULIS CONSTRICTI

Vet. Testam. Patres.

1039. *Ioseph fratrem suum vinculis ligari voluit,* Gen. 42. v. 19. *ut veritatem sermonis fraterni exploraret.* Sic Christus fratres suos Judæos ad tempus vinculis legis

legis constrixit, Galat. 3. v. 23. Hæc vincula erant

1. *Vel obstringentia*, mores scilicet, vel in choro, ut leges ceremoniales, vel in foro, ut forenses.

2. *Vel attrahentia*, & retrahentia, ut leges morales, cum admonitionibus, hortationibus, comminationibus, quibus à transgressione legis retrahere Judæos voluit.

LEX OBSCURA HOMINIBUS, non Deo.

1040. *Moses coram Domino non luxit, sed coram Israelitis; ideo in populi gratiam velamine se tegit, Exod. 34. v. 29. seqq. Cum Domino colloquens remouet velamen.* Lex igitur obscura hominibus est, per se clara, perspicua, aliter se habuit hominum vitio.

LEX EST FOSSIO & PUTATIO vineæ.

1041. Esa. 5. v. 6. Fossio illa fit per legem, cujus beneficio illa veteris Adami terra velut foditur, cum scilicet lex ipsum cor erat, & peccatorum vepres sentesque eruit, quæ in corde hominis, velut agro maledicto, pullulant. Has spinas ipsa lex putat, & rescindere monet, ne gratiæ semen suffocetur.

LEGIS IMAGO IN MOSE DE- precante mortem.

1042. Deuter. 3. v. 26. 1. *Rigida Dei recusatio d. l. v. 26. Iratus Dominus mihi propter vos nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi, nequaquam ultra hac de re loquaris ad me: Ita justitia Dei immutabilis in lege nobis panditur, ira ostenditur, exauditio negatur, compellatio ulterior rejicitur.*

3. *Montis ascensio, v. 27. Per legem montem justitiæ divinæ ascendimus, oculos circumferimus quoquo versum, nec tamen in lege auxilium animæ aduertimus.*

Hh 4

3. Ter-

Terra cōtemplatio à longè: Ita lex: Quisquis mandata fecerit, vivet in eis. Terram vitæ promittit, sed nos non admittit, sicut nec Moses terram ingressus est promissam.

LEGE NEMO SALVATUS.

1043. Num. 20. v. 11. Moses bis petram percussit, cū semel tantūm percutere debuisset, atque ita dubitavit de potentia Dei. Imago legis, ejusque ministerii, per quod nemo salvus fit, sicut nec Moses nec Aaron terram promissam ingredi potuerunt, d. l. v. 20. ob peccatum illud ἀπίστιας.

LEX DEI IGNEA EST.

1044. Deut. 33. v. 2. *Lex ignea in dextera Dei dicitur esse.* Lex per Mosen data illa ignea lex est,

1. *Ob promulgationis modum & rationem,* quæ cum terrore ignis facta est, Exod. 19. v. 18. cum terribili fumo. V. cod.

2. *Ob iræ divine significationem,* quæ similitudine ignis præfiguratur, Ezech. 36. v. 5. Deut. 4. v. 24. c. 32. v. 22. Jer. 15. v. 14. Psal. 18. v. 9.

3. *Ob legis consumptionem:* Ut ignis subjectam materiam consumit & exedit: ita lex homines fulminibus consumit, succum depalcit, Psal. 32. v. 4.

4. *Ob lucem & claritatem,* quæ igni inest. Legi divina inest lux eximia justitiæ divinæ, quæ peccata nostra examinat, Psal. 90. v. 8. opera nostra librat: Claritas simul eximia, quam tenebricosi homines ferre nequeunt, exemplo Israelitarum, Exod. 34. v. 33. 34. 2. Corinth. 3. v. 13.

5. *Ob pœnarum rationem,* quas lex procreat, quæ igneæ sunt, ignei serpentes, Num. 21. v. 6.

LEX EST FLUVIUS IGNEUS.

1045. Dan. 7. v. 10. *Fluvius igneus rapidus, egrediebatur*

batur à facie ejus. Lex Dei est fluvius profundus præceptorum abyſſo, igneus & conſumens peccatores, rapidus, quia tranſgredientes ad ſupplicium rapit: Pios non item, ad quos non pertingit legis ille fluvius, Pſal. 32. v. 6.

A facie Dñi egredietur, facie ſcilicet rigidiffimæ juſtitix, intolerabilis gloriæ, quam Iſraelitæ ferre non poterant, 2. Cor. 3. v. 13.

LEX EST PUTEUS
profundus.

1046. Joh. 4. v. 11. *Puteus profundus eſt, nec eſt quò haurias: Vox Samaritana eſt ad Chriſtum. Lex eſt talis puteus profundus promiſſionum amplitudine: Qui fecerit hac, vivet in eis, Levit. 18. v. 5. ſed non eſt nobis, quo haurire poſſimus, cum lex vivificare non poſſit, A. Ct. 15. v. 10. Gal. 3. v. 21. 22. nec noſtra manus capere poſſit instrumentum, quò haurire poſſimus, cum lex nobis planè impoſſibilis ſit, Rom. 8. v. 3. Ex hoc legis profundo puteo aquam non hauriens David, clama- bat de profundis, Pſal. 130. v. 1.*

ARTICULUS III.

DE LEGE CEREMONIALI.

LEX CEREMONIALIS.

1047. Pſal. 132. v. 6. *Audivimus eam in Ephrata, De arca ſermo eſt ex v. 8. De vera arca, qui Chriſtus eſt, audiverunt patres in Ephrata, hoc eſt, cives veteris Teſtamenti ſub umbris legum ceremonialium Chriſtum habuerunt, audiverunt de eo, oculis corporis videre geſtierunt, ſed non viderunt, Luc. 10. verſ. 24.*